

NHỮNG PHƯƠNG PHÁP ĐẢM BẢO CHO VIỆC TÍNH ĐẦY ĐỦ CHỈ TIÊU TỔNG SẢN PHẨM TRONG NƯỚC

A. Giới thiệu:

1. Bài viết này đề cập tới những phương pháp được sử dụng để đảm bảo việc tính chỉ tiêu Tổng sản phẩm trong nước (GDP) sao cho đầy đủ hay nói theo thuật ngữ phổ biến của các nước OECD là “triệt để”. Triệt để ở đây có nghĩa là GDP phải bao trùm tất cả các loại hình sản xuất kinh tế nằm trong phạm vi sản xuất của Hệ thống tài khoản quốc gia (SNA 1993).

2. Những loại có thể loại ra một số nguyên nhân tính đầy đủ chỉ tiêu GDP:

- **Chủ định:** Thí dụ chẳng hạn như hệ thống thống kê quốc gia quyết định vấn đề đó không cần thiết, hay là vấn đề rất khó cho việc thu thập thông tin của một số ngành kinh tế nào đó.

- **Do yếu kém trong những khâu thực hành thống kê:** Thí dụ như các nhà thống kê có thể sử dụng những phương pháp lấy mẫu không tốt hoặc dựa vào những cuộc điều tra của họ về kê khai kinh doanh không đầy đủ.

- **Do cố ý che giấu:** Thí dụ như các nhà sản xuất cố tình giấu kín các hoạt động của mình để trốn thuế hay người tiêu dùng có thể giấu kín việc mua bán của họ do hàng hoá mà họ mua bất hợp pháp.

3. Các nhà thống kê chịu trách nhiệm tính GDP, phải đảm bảo chắc chắn việc tính toán của họ bao gồm tất cả các ngành kinh tế thuộc phạm vi sản xuất của Tài khoản quốc gia, bất chấp những hoạt động đó đã được những số liệu thống kê cơ bản định kỳ

phản ánh hay chưa. Đảm bảo tính toàn diện của tài khoản quốc gia là một thách thức, đặc biệt ở các nước đang phát triển, ở đó khâu thu thập số liệu thống kê cơ bản thông qua hệ thống thống kê nhà nước có thể đã bỏ qua những ngành kinh tế quan trọng.

4. Tính triệt để của tài khoản quốc gia đặc biệt quan trọng đối với các nước thành viên Liên minh châu Âu, bởi lẽ GDP được dùng để tính mức đóng góp của các nước thành viên vào Ủy ban châu Âu và để phân bổ trợ cấp cho các nước thành viên. Do vậy, cơ quan thống kê của Liên minh châu Âu (Eurostat) đã thu được những kinh nghiệm về mặt phương pháp luận có thể sử dụng để đảm bảo việc tính toán đầy đủ chỉ tiêu GDP và những kinh nghiệm này đã được trình bày trong báo cáo về tính đầy đủ trong tính toán GDP cho 11 nước xin gia nhập Liên minh châu Âu. Trong năm 2002, tổ chức hợp tác và phát triển kinh tế (OECD) cùng với 3 tổ chức quốc tế khác đã ấn hành sổ tay hướng dẫn về cách đánh giá hoạt động kinh tế không chính thức. OECD và 3 tổ chức quốc tế quan tâm đặc biệt đến việc giúp đỡ các nước tính toán số liệu thống kê GDP một cách toàn diện, để từ đó có thể so sánh được với nhau. Bài viết này chủ yếu đề cập đến cả 2 nguồn tài liệu này.

5. GDP có thể được tính theo 3 phương pháp khác nhau: Tổng thu nhập; tổng chi tiêu cuối cùng; tổng giá trị tăng thêm của các nhà sản xuất. Trong thực tế, hầu hết các nước sử dụng phương pháp thứ ba và được gọi là phương pháp sản xuất. Do vậy, bài viết này chỉ đề cập tới vấn đề đảm bảo tính

triệt để trong tính toán GDP bằng phương pháp sản xuất. Đối với so sánh quốc tế (ICP), cần phải tách chi tiết GDP theo chi tiêu cuối cùng hơn là theo ngành kinh tế. Tuy vậy phương pháp sản xuất được dùng để tính GDP và cố định GDP rồi tách chi tiết theo mục chi tiêu.

B. Những loại sai sót

6. Sau đây trình bày 7 nguyên nhân phổ biến (P1-P7) có thể dẫn đến đánh giá không chính xác chỉ tiêu GDP. Về cơ bản tính sai GDP có thể là do hoặc là tính thừa hoặc tính thiếu, trong thực tế phổ biến là tính thiếu.

P1. Dàn mẫu khiếm khuyết: Danh sách các hộ gia đình, cơ sở kinh doanh, cơ quan nhà nước.v.v... là những thông tin có được từ các cuộc tổng điều tra dân số hay điều tra mẫu, có thể là không chính xác. Rất phổ biến là những thông tin này nằm ở những đơn vị lớn, như các công ty thuê nhiều công nhân hơn so với mức nào đó. Danh mục cần phải giới hạn công việc có địa chỉ cố định để loại trừ ra nhiều hoạt động không chính thức (xem P3). Trường hợp thường phổ biến là danh mục thiếu những đơn vị mới thành lập đáng phải có nhưng lại bao gồm những đơn vị hiện không còn hoạt động.

P2. Không trả lời: Thông tin thu thập từ các cuộc điều tra thường cần được chỉnh sửa đối với trường hợp không trả lời. Có một vài phương pháp chỉnh sửa và có một số cách chỉnh sửa tốt hơn cách khác.

P3. Những hoạt động không chính thức: Thuật ngữ này được dùng ở đây để đề cập tới những hoạt động kinh doanh nhỏ, không có tính pháp nhân như thương nghiệp bán lẻ; bán đồ uống; thức ăn nấu sẵn; dịch vụ taxi; vận tải hàng hoá; các dịch vụ sửa chữa; sửa chữa nhà cửa; các dịch vụ cá

nhân như đánh giày, cắt tóc; chăm sóc sức khỏe và nha khoa. Những loại hình này có thể do một cá nhân thực hiện hoặc có sự trợ giúp của thành viên hộ gia đình hay họ hàng. Nếu như thuê người khác thì cũng không có hợp đồng làm việc chính thức. Một số nước không đòi hỏi về mặt pháp lý đối với doanh nghiệp trong việc đăng ký với cơ quan thuế hay đăng ký với cơ quan nhà nước khác. Nhìn chung các doanh nghiệp không chính thức không nằm trong một loại hình đăng ký kinh doanh nào và như vậy hoạt động của chúng không được hệ thống thống kê quốc gia cung cấp trong thống kê cơ bản định kỳ.

P4. Chủ ý khai báo thấp thu nhập: Người trả lời có thể khai thấp thu nhập hoặc khai cao chi phí của họ để nộp thuế thấp. Điều tra thống kê thường hứa giữ kín thông tin cho người trả lời điều tra, nhưng nhiều người trả lời không tin vào lời hứa của cơ quan thống kê, do vậy khi họ đã kê khai thấp thu nhập với cơ quan thuế thì họ cũng kê khai thu nhập thấp với cơ quan thống kê.

P5. Các hoạt động phi pháp: Các hoạt động phi pháp vẫn thuộc phạm trù sản xuất của Tài khoản quốc gia nếu những hoạt động này liên quan tới giao dịch giữa người tự nguyện bán và tự nguyện mua. Thông thường cả người sản xuất và người mua cố tình giấu những giao dịch mua bán, do vậy rất khó khăn, nhưng không phải là không thể không tính được hoạt động phi pháp trong GDP. Sau đây là một số ví dụ về hoạt động phi pháp ở nhiều nước và phải được tính trong GDP:

- Sản xuất và buôn bán thuốc phiện
- Sản xuất và buôn bán hàng giả
- Mại dâm

- Buôn bán ô tô ăn cắp
- Buôn bán thuốc lá nhập lậu
- Sản xuất và buôn bán đồ uống có cồn không có giấy phép.

P6. Tự sản xuất để tiêu dùng: Toàn bộ sản xuất hàng hoá phải được tính vào GDP cho dù hàng hoá đó sản xuất ra để bán hay để tiêu dùng cho bản thân nhà sản xuất. Hai thí dụ quan trọng là:

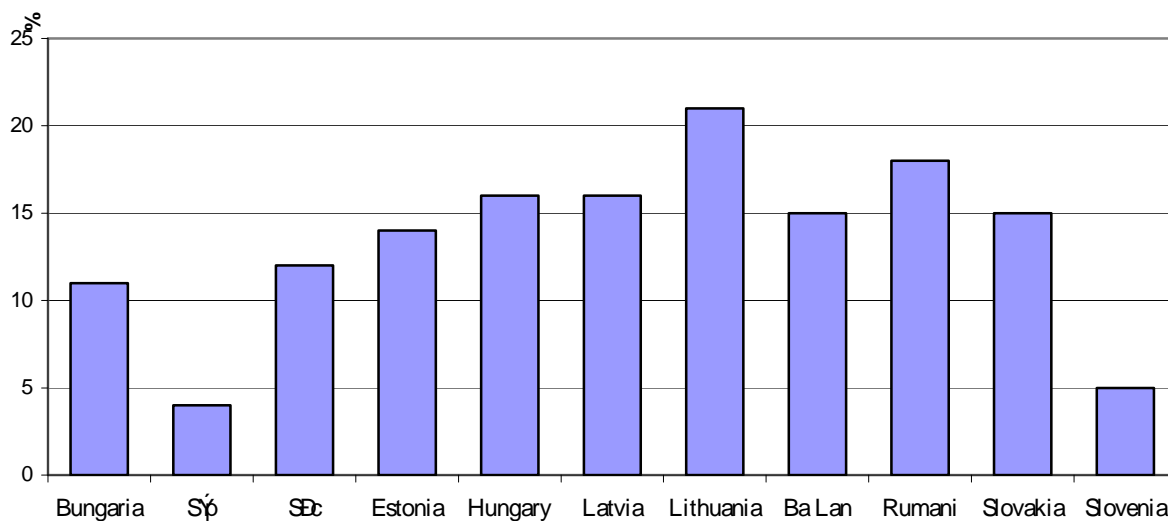
- Tự sản xuất để tiêu dùng lương thực, gia súc gia cầm và sản phẩm của nó;
- Tự xây nhà và cơ nới nhà cửa.

P7. Khai báo thấp thu nhập từ lao động: Hai loại thu nhập từ lao động thường

khai thấp, đó là tiền hoa hồng và thu nhập bằng hiện vật.

7. Phạm vi không đầy đủ khi tính GDP vì những nguyên nhân nêu trên có thể lớn. Đồ thị 1 giới thiệu tổng điều chỉnh đối với GDP thực hiện gần đây cho 11 nước châu Âu sau khi làm việc với chuyên gia của cơ quan thống kê EU để đảm bảo việc tính đầy đủ trong đánh giá chỉ tiêu GDP. Nguồn sai sót quan trọng nhất là P4 “Chủ ý khai báo thấp thu nhập” (Đồ thị được trích từ xuất bản phẩm của Eurostat, các công trình nghiên cứu của Eurostat về những tài khoản phi tài chính đối với các nước xin gia nhập tổ chức này).

ĐỒ THỊ 1: ĐIỀU CHỈNH TOÀN DIỆN TỶ LỆ % GDP
(Những năm khoảng 1997)

Biểu trung gian để xác định phạm vi của các nguyên nhân đối với tính toàn diện đủ trong tính toán GDP

8. Bảng 1 dưới đây là biểu trung gian giới thiệu danh mục kiểm tra về tất cả các lĩnh vực có khả năng liên quan đến tính toàn diện và đầy đủ trong tính toán GDP.

BẢNG 1: BIỂU TRUNG GIAN ĐỂ NHẬN BIẾT NHỮNG NGUỒN CÓ KHẢ NĂNG LÀM CHO VIỆC TÍNH TOÁN GDP KHÔNG ĐẦY ĐỦ

Chia nhỏ các đơn vị báo cáo để có thể nhận biết những chủng loại có thể tạo nên việc tính thiếu	Đối với từng dòng một, chỉ ra những loại thích hợp mà không đưa vào (mã p1-p7)	Phương pháp điều chỉnh
<p>Những tổ chức phi tài chính công cộng:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Hoạt động ISIC A <ul style="list-style-type: none"> - Những đơn vị lớn - Những đơn vị trung bình - Những đơn vị nhỏ * Hoạt động ISIC B <ul style="list-style-type: none"> - Những đơn vị lớn - Những đơn vị trung bình - Những đơn vị nhỏ * Hoạt động C ISIC v.v... 		
<p>Những tổ chức phi tài chính tư nhân</p> <ul style="list-style-type: none"> * Hoạt động ISIC A <ul style="list-style-type: none"> - Những đơn vị lớn - Những đơn vị trung bình - Những đơn vị nhỏ * Hoạt động ISIC B <ul style="list-style-type: none"> - Những đơn vị lớn - Những đơn vị trung bình - Những đơn vị nhỏ * Hoạt động C ISIC v.v... 		
<p>Các hoạt động tài chính</p>		
<p>Nhà nước nói chung Nhà nước TƯ Nhà nước địa phương Thành phố</p>		
<p>Các thể chế hoạt động phi lợi nhuận phục vụ hộ gia đình</p> <ul style="list-style-type: none"> Hộ gia đình <ul style="list-style-type: none"> * Hoạt động ISIC A <ul style="list-style-type: none"> - Đơn vị không có tư cách pháp nhân - Hoạt động không chính thức/ khác - Sản xuất hàng hoá - SX phi hàng hoá - Hộ gia đình nông dân - Hộ gia đình phi nông nghiệp * Hoạt động ISIC B v.v... 		

- Lập thành công biểu trung gian phụ thuộc chủ yếu vào việc chia nhỏ các báo cáo biểu thị trong cột đầu tiên. Các nhóm chia nhỏ bao gồm những đơn vị báo cáo sử dụng cùng một nguồn thông tin. Thông thường các đơn vị báo cáo được gộp vào một nhóm theo khu vực thể chế (Công ty; chính phủ; tổ chức không vì lợi; hộ gia đình), theo quy mô (thường được xác định bằng số lượng lao động), và theo ngành kinh tế. Tuy nhiên, việc phân chia trình bày trong biểu chỉ là bằng minh họa và không thể phù hợp cho tất cả các nước.

- Cột thứ 2 đề cập những vấn đề về tính toàn diện có thể nảy sinh cho từng nhóm các đơn vị báo cáo đã liệt kê trong cột thứ nhất. Cột thứ hai sẽ được hoàn tất sau khi có sự bàn bạc giữa những người làm công tác tài khoản quốc gia và các nhà

thống kê chịu trách nhiệm về nguồn dữ liệu cơ bản. Các vấn đề có mã từ P1 đến P7 có thể được sử dụng ở đây. Mỗi đơn vị báo cáo có thể phát sinh từ hai vấn đề trở lên.

- Cột thứ 3 yêu cầu mô tả những điều chỉnh nếu có để chỉnh lý cho đúng những vấn đề về tính toàn diện đã lưu ý trong cột 2. Cột 3 đưa ra lịch trình để các nhà thống kê tài khoản quốc gia rà soát một cách có hệ thống công việc tính toán của họ và nếu cần thì phải cải tiến quy trình tính toán để đảm bảo tính toàn diện của chỉ tiêu GDP. Một vài quy trình này sẽ được đề cập trong phần sau.

(còn nữa)

Trần Mạnh Hùng

Dịch từ: "Methods of ensuring that GDP estimates are comprehensive"